

*Невже це «екстатичний атентат»
 Нам віщі очі чорно попідводив?
 Чи це рої підпільницьких стилетів
 Різблять поверх життів словесний тес?
 (А може, замість «проклятих поетів»
 Гряде доба – проклятих поетес?..) [1, 103].*

За допомогою епітетів авторка емоційно зображує образ поета – одвічного рупора мас, що використовує слово правди, як зброю. Покоління Забужко, налякане розправами над шістдесятниками, стало перехідним. Доля молодих поетів була невизначеною, можливо, саме тому Оксана Забужко готова до «доби проклятих поетес».

До цієї групи також можемо віднести і номінативи на позначення зброї, що у епітетних словосполученнях «*підпільницькі стилети*», «*незрима стріла*», «*щонайсліпучіше лезо*» набувають значення словесної зброї, зброї мистецтва, поезії.

Велике значення має для Оксани Забужко **книга**. Вона досить часто використовує епітетні сполуки з цим дистрибутом: «*ненаписані книги*», «*книги білі*», «*книги чорні*» тощо, що виступають традиційним символом пізнання, розуму, мудрості. Цей символ доповнює образ поета.

У лексико-семантичній групі зі значенням речей побутового вжитку можемо виокремити також ще один символ – **свічу**. В Оксани Забужко – це символ плинності, безповоротності життя:

*І я уже – згоряю, не згоряю –
 Одна з живих, **оплавлена свіча!**.. [1, 65].*

Героїня Оксани Забужко – сильна жінка, яка не боїться виявляти свою позицію, саме така, якою є і сама авторка. У своїх творах Забужко описує жінку, здатну до боротьби, до важких життєвих перепетій. Вона аж ніяк не применшує її ролі у суспільстві, бо жінка теж може бути поетом, творцем, поводитирем народу (прямо говорить про це у поезії «Пам'яті «проклятих поетів»).

Отже, репрезентатами індивідуальної мовної картину світу поетеси є лексичні одиниці таких тематичних груп: «частини тіла», «речі побутового вжитку», «явища природи», «місто та його частини», «транспорт», «слово», «назви рослин», «назви тварин» тощо. Разом з епітетами вони творять закінчені поетичні образи, надають поезіям емоційності, свіжості, глибини. Багато образів у віршах Оксани Забужко набувають символічності, яка спричиняється їх філософським наповненням. Саме таке філософське бачення світу речей, природи, життя людини та її почуттів відображає вербальна індивідуальна картина світу авторки через поетичний словник.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Забужко О. Друга спроба: Вибране. – 2-е вид., виправл. і доп. – К.: Факт, 2009. – 432 с.
2. Міщук У. Поетична мова як репрезентант мовної особистості автора (на основі творчості Ліни Костенко та Василя Стуса) // Українська мова. – 2008. – №2. – С. 89 – 100.
3. Поліщук В. Вісімдесятники як літературне явище // Слово і час. – 2001. – № 5. – С. 37 – 44.

Кадиляк Ю.

Науковий керівник – доц. Буда В.А.

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ПОРІВНЯНЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНІ ЛЕСІ РОМАНЧУК «МІСТО КАРАЙКІВ»

Порівняння є одним із найпоширеніших видів тропу, що широко використовується в художній літературі. Це «засіб пізнання світу через виявлення зовнішніх зв'язків між предметами і явищами. Порівняння лежить в основі формування художньої образної системи тексту. Здатність людського мислення зіставляти, порівнювати явища навколишньої дійсності реалізується в художніх текстах як стилістичний прийом» [1; 91].

Термін «порівняння» має кілька значень. По-перше, він означає акт думки, спрямований на встановлення тотожності, схожості і відмінності. По-друге, під цим терміном розуміють мовну конструкцію, що реалізує цей пізнавальний акт. В такій конструкції виділяють два основні необхідні компоненти: перший – предмет чи явище, ознаки якого ми пізнаємо, розкриваємо за допомогою іншого. Перший компонент ми можемо назвати пізнаваним, або

суб'єктом порівняння. Другий – предмет чи явище, що має яскраво виражені і відомі нам ознаки, які для нього є характерними за певних умов або взагалі, і внаслідок цього використовується для характеристики пізнаваного; цей компонент можна назвати об'єктом порівняння [3; 5-6].

Порівняння у певному художньому тексті чи тематичній групі творів утворює систему зображальних засобів, що відбивають національно-мовну картину світу, ідейно-тематичне спрямування художнього мислення. В романі Лесі Романчук «Місто карликів» значна увага приділяється описові зовнішності персонажів, їх психічного стану, змалюванню процесів і явищ природи.

Літературознавці називають порівняння найпростішим первісним видом тропа, але доводять, що засяг порівнянь дуже широкий. Через порівняння відбувається зближення таких віддалених понять, як живе і неживе, як фізичне і психічне; порівняння може стосуватись якості і кількості емоцій, експресій, процесів тощо [5; 42]. Найкращими з мистецького погляду вважаються ті порівняння, що, oprіч своєї оригінальності і свіжості, відрізняються ще своєю високою наочністю, мальовничістю та емоційним забарвленням з боку мовця.

В художній мові порівняння використовується насамперед для розкриття ознак одного предмета через зіставлення його з іншим. Ознаки відомого переносяться на пізнаваний предмет і таким чином стають характерними для останнього [3; 75].

Основа порівняння може бути представлена в одному реченні, що виражає зіставлення предметів чи явищ, або окремо. Часом основа становить собою цілий опис.

Серед об'єктів порівнянь в романі можна виділити назви людей («розскиглився, мов мала дитина» [6; 73], «говорила завченими фразами, як ведуча програми для батьків на телебаченні» [6; 161], «схилила голову, як личить добре вихованій індійській дружині» [6; 212]), тварин («Віта притихла, мов кошеня» [6; 91], «говорила протяжно й ліниво, мов пешена домашня кицька» [6; 167]), явищ природи («почувалася, наче посеред океану» [6; 108]), речей загального вжитку («везуть, погойдуючи, мов у колосочці» [6; 62], «розсміялася дзвінко і холодно, наче металеві кульки прокотила по льоду» [6; 166]), абстрактних понять («зблідла, наче знеможена раптовим сном» [6; 249]), військових реалій («потоком пішли поранені, мов на війні» [6; 91], «скерував, мов у воєнному пункті» [6; 92]), небесних світил («кіт чорний, мов ніч» [6; 123]), будівель («виникла, мов пройшла крізь стіну» [6; 62]), понять, пов'язаних з релігією («не вінчані, мов антихристи» [6; 54]).

Так, відчуття головної героїні Софії порівнюються з океаном («почувалася, наче посеред океану» [6; 108]). Вдале порівняння дає зрозуміти, що жінка відчувала самотність і, навіть, небезпеку.

Суб'єктами роману найчастіше виступають головні герої твору Орест і Софія Смериканичі («Орест з Софією, як молоді на весіллі» [6; 27], «схилила голову, як личить добре вихованій індійській дружині» [6; 212]), Ярослав Привроцький («Ярослав, немов студент-невдаха» [6; 31]), Ада («Ада, наче Попелюшка» [6; 34], «помолодшала, наче після пластичної операції» [6; 30]), професор Галічевський («Галічевський розкрився їй, мов ота скриня із секретом» [6; 105]), Ера Ерастівна («фонтан на ймення Ера, прорвало, немов греблю у Карпатах» [6; 108]).

Часто суб'єктом виступає кіт, якому автор надає людських рис («агресивний, мов морський піхотинець» [6; 123], «відповів, наче рекомендуючи» [6; 184]).

Значною є група порівнянь, де об'єктами виступають тварини, птахи і навіть плазуни. Кожне з них несе певну оцінку: хитрість і підступність («слід замів, неначе хитрий лис» [6; 157]), боягузтво («змокрів, як ота миша під мітлою» [6; 245], «зник, наче корова язиком слизала» [6; 226]), ніжність («Віта притихла, мов кошеня» [6; 91]), смуток («попленталася меланхолійним осликом Іа» [6; 81]).

Часто автор характеризує своїх героїв, переносячи на них риси певних предметів («в'язали їх, немов канатом» [6; 26], «використовують її, немов пішака» [6; 42], «везуть, погойдуючи, мов у колосочці» [6; 62], «тримав систему, мов лещатами за горло» [6; 97], «Галічевський розкрився їй, мов ота скриня із секретом» [6; 105], «засмикався, наче йому вставили нову батарейку» [6; 106], «розсміялася дзвінко і холодно, наче металеві кульки прокотила по льоду» [6; 166]).

Порівняння «за ним – як за муром» [6; 61], або «за ним – як за кам'яною стіною» [6; 109] створюють у нашій уяві людину сильну духом, яка може підтримати у важку хвилину.

Леся Романчук дійсно тонко відчуває навколишній світ. В творі є дуже багато авторських порівнянь, за допомогою яких письменниця відбиває своє асоціативне бачення.

Порівняльна конструкція «Вікторія чекала її, мов диригент театрального оркестру третього дзвінка» [6; 85] є прикладом такого індивідуального порівняння. В нашій уяві постає жінка, яка з нетерпінням чекає фрази свого чоловіка, що означає для неї дуже багато.

Порівняння за будовою можна поділити на дві групи. Одну з них складають ті порівняння, які не мають у своєму складі службових слів, що оформляють їх як порівняння. Цю групу називають безсполучниковими порівняннями («умру по-справжньому, фізично» [6; 83], «по-людськи сказати» [6; 194]). В іншу – входять порівняння сполучникові. Це ті, в складі яких є порівняльні сполучники (як, що, мов, наче, неначе): «обставлялися словесами, мов фортечними заборонами» [6; 8], «скорочений, мов заархівований файл» [6; 28], «загребла, мов свого» [6; 29], «помолодила, мов після пластичної операції» [6; 30], «пильнує, мов наглядача» [6; 43], «у в'язниці, мов у монастирі» [6; 43], «бігти за нею, мов за тролейбусом» [6; 46], «галогенки, мов срібні зірки на синьому тлі» [6; 47], «студенти тиняються, мов сироти» [6; 49], «не вінчані, мов антихристи» [6; 54], «виникла, мов пройшла крізь стіну» [6; 62], «везуть, погойдуючи, мов у колисочці» [6; 62], «голос високий, мов у жінки» [6; 63], «він узяв неохоче, наче з примусу» [6; 29], «Ада Адамівна, наче тільки того й чекала» [6; 29], «Ада, наче Попелюшка» [6; 34], «мундир зі доброго сукна висів мішком, наче зі старшого брата» [6; 72], «гість зник, наче випарувався» [6; 73], «невинний, як немовля по першій купелі» [6; 40], «за ним – як за муром» [6; 61], «вона вчинила, як справжня арійка» [6; 69], «за ним – як за кам'яною стіною» [6; 109], «кожна жінка, як атомна бомба» [6; 109], «гучність наростала, як у грецькому народному танці «Сіртакі»» [6; 132], «сиділа б собі в залі тихенько, як сіра миша» [6; 140] і ін.

У складі безсполучникових порівнянь виділяють такі підгрупи:

а) порівняння, виражені формою орудного відмінка іменника («поплеталася меланхолійним осликом Іа» [6; 81]);

б) порівняння виражені прислівниковою структурою з по- («по-совковому виправдався проректор» [6; 29], «умру по-справжньому, фізично» [6; 83], «по-баб'ячому поплакатися» [6; 101], «по-змійному шипіти» [6; 192], «по-людськи сказати» [6; 194]).

Сполучникові порівняння більш однорідні за своєю структурою. Можна говорити лише про відмінність порівнянь, які входять до складу цієї групи, у сполучниках. Ці сполучники взаємозамінні, від заміни одного сполучника іншим значення порівняння, як правило, не змінюється.

Отже, стилістичний аналіз порівнянь роману Лесі Романчук «Місто карликів» свідчить про широке і вміле використання їх письменницею з метою виразного змалювання персонажів, індивідуалізації їх характерів. За допомогою порівняльних конструкцій увиразнюється характер людини, показуються її позитивні і негативні риси.

Найчастіше об'єктами порівнянь у романі є такі тематичні групи: люди, тварини, птахи, явища природи, небесні світила, транспорт, предмети загального вжитку, абстрактні поняття, поняття, пов'язані з релігією і міфологією та ін.

Суб'єктами порівнянь найчастіше виступають лексеми, що називають осіб, їх особливості, тварин, предмети загального вжитку, абстрактні поняття.

Простежуючи стилістичну роль порівнянь, можна сказати, що вони допомагають письменниці у створенні яскравих картин і явищ, у детальному змалюванні життя і побуту. Леся Романчук з майстерністю, влучно і вміло використовує порівняльні конструкції для характеристики героїв, їхніх вчинків.

У творі містяться найчастіше сполучникові порівняння. Є й безсполучникові, представлені іменниками, вираженими орудним відмінком і прислівниковою структурою з по-.

За допомогою порівнянь у романі «Місто карликів» можна дослідити світогляд письменниці, а саме, як вона сприймає те чи інше явище, яка картина створюється. Відповідно в уяві читача відбивається словесний малюнок. Крім того, порівняння ускладнюють художній текст, роблять його багатозаровим і багатоплановим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буда В.А.Лінгвостилістика сучасного історичного роману про добу козацтва (60-90рр. ХХ ст.). – К.: Рідна мова, 1998. – 164с.
2. Коваль А.П. Практична стилістика української мови. – К.: Вища школа, 1987. – 352с.
3. Кучеренко І.К. Порівняльні конструкції мови в світі граматики. – К.: Видавництво Київського університету, 1959. – 108с.
4. Павленко Є.І. Порівняння як граматична і стилістична категорія//Мовознавство. – 1970. – №3 – С.78-85.
5. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1993. –247с.
6. Романчук Л. Місто карликів 2. – Тернопіль: Богдан, 2010. – 256с.

Кондратюк Г.

Науковий керівник – доц. Сеньовська Н. Л.

**ПРОФІЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ЗВИЧОК У ШКОЛЯРІВ
ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ**

Головні цінності суспільства – це життя і здоров'я людини. В умовах ускладнення життя, міжособистісних зв'язків і стосунків державний курс освітньої політики в Україні передбачає пропаганду здорового способу життя, виховання здорового молодого покоління, якому жити і працювати в новій державі. Здоров'я, перш за все, спосіб життя людини. Це той стиль, який людина вибирає для себе, і саме він визначає, досягне людина благополуччя чи ні. Добре здоров'я містить у собі всі цілі в житті людини, інтереси і корисні звички. Проте у кожного з нас є свої слабкості, які по-різному відображаються на нашому способі життя, соціальному стані та здоров'ї. Окремі (куріння, алкоголізм, вживання наркотиків) стають шкідливими звичками. Вони є у більшості людей в усьому світі, тому в навчальних закладах, а особливо в школах, актуальна профілактика шкідливих звичок. Особливо ця практика актуальна в роботі з підлітками. Доведено, що 75% хвороб у дорослих є наслідком умов життя у дитячі та підліткові роки. До найпоширеніших відносимо такі:

- куріння;
- алкоголізм;
- наркоманія та токсикоманія.

Мета статті – висвітлити особливості профілактики шкідливих звичок у підлітків.

Якщо виходити з результатів соціологічних досліджень, проведених серед підлітків, то можна стверджувати, що тютюн, слабо- та середньоалкогольні напої (вино, пиво) уперше в житті вживають у віці 11-13 років. Перше вживання міцних алкогольних напоїв (горілка, коньяк, лікери) припадає на вік 12-15 років з максимальними показниками у 14-річному віці. Дані щодо наявного досвіду тяжких ступенів сп'яніння та спроб «похмелитися» віддзеркалюють високу інтенсивність алкоголізації у дитячому середовищі. Таким чином, у віці 15-16 років переважній більшості молодих людей вже відома дія багатьох незаборонених психоактивних речовин. Для України проблема поширення шкідливих звичок серед молоді є актуальною, адже внаслідок цього суттєво погіршилися показники здоров'я населення, зокрема захворюваності, інвалідизації та смертності.

Батьки, їх виховання, атмосфера у сім'ї ще з самого народження активно впливають на дитину і тут дуже важливо, як сформується її світобачення, яких принципів вона буде дотримуватися надалі, які орієнтири поставить для себе. І дуже часто саме неблагополуччя у сім'ї, погане ставлення батьків до власних дітей, матеріальна скрута у родині ведуть до виникнення шкідливих звичок, а у майбутньому – до зловживання алкоголем, тютюном та наркотичними чи токсичними речовинами.

Проте головна роль у профілактиці негативних звичок у дітей підліткового віку віддається саме школі, в якій вони проводять більшу частину часу і саме тут формуються стандарти поведінки.

Серед всіх методів, котрі застосовуються в процесі соціально-педагогічної профілактики тютюнопаління, алкоголізму та наркоманії серед підлітків, необхідно розглянути методи профілактичної інтервенції. За їхньою допомогою здійснюється безпосередня взаємодія суб'єктів, які реалізують профілактичні програми, та підлітків, на котрих вони спрямовані. Профілактична інтервенція – це цілеспрямований вплив на підлітків, включених у групу профілактики, з метою